

III. Politieke geschiedenis / Histoire politique

MARC GALLE & SYLVAIN LOCCUFIER (RED.)

**«Facetten van honderd jaar politieke, economische
en sociale geschiedenis. Herdenking geboorte Achiel
Van Acker 1898-1998»**

Brussel, VUBPress, 2000, 165 p.

In 1998 was het precies honderd jaar geleden dat Achiel Van Acker te Brugge werd geboren. Niets leende zich beter tot een eervolle historische herdenking dan een dergelijke jubileumviering. Een colloquium in Van Ackers geboortestad, georganiseerd door de gelijknamige stichting, sloot in november 1998 het zogenaamde 'Van Ackerjaar' met de nodige grandeur af. Veel meer dan een louter huldebetoon aan het leven en werk van de gewezen socialistische premier bood het colloquium een kritisch platform voor de aanzet tot wetenschappelijk onderzoek over de rol en de betekenis van Achiel Van Acker voor het politieke, economische en sociale leven in België. De Acta van het historische luik van dit colloquium werden onder redactie van

Marc Galle en Sylvain Loccufier in 2000 gepubliceerd. Het resultaat is een boeiende en veelzijdige verzamelbundel, die zeer heterogene portretten en bijdragen bevat van zowel politici uit eigen rangen als academici uit diverse disciplines.

Het is net die heterogeniteit die het aflijnen van een eenduidig concept voor dit boek onmogelijk en tegelijk onnodig maakt. “Facetten van honderd jaar politieke, economische en sociale geschiedenis” is een titel die overduidelijk de ruime, vrij diffuse lading dekt. Het was allicht niet de bedoeling om een afgerond geheel van netjes in elkaar hakende artikels af te leveren. Misschien daarom ook dat de inleiding vrij summier is gehouden en de editors zich beperken tot een korte aankondiging van de individuele bijdragen. Een algemeen beschouwende introductie waarin een aantal duidelijke krachtlijnen in globo worden geschetst mag de lezer niet verwachten. De waarde van de op zichzelf staande artikels wordt daardoor des te groter. Zelf onderscheiden we twee invalshoeken, waarrond deze publicatie – mogelijk – is opgebouwd (vanzelfsprekend kan elkeen best een andere samenhang ontdekken, dat is nu net het grote voordeel van dergelijke verzamelbundels). De eerste drie artikels nemen de figuur Van Acker en zijn beleid als centraal uitgangspunt; de laatste drie kaderen de Belgische welvaartsstaat respectievelijk in het economische, het politieke en het sociale veld.

De naam Achiel Van Acker is onmiskenbaar gelinkt aan de invoering van de

verplichte sociale zekerheid in 1945. In de onmiddellijke naoorlogse periode leefde hij als een bijna mythische figuur – niet in het minst in de schoot van de BSP – die als onderhandelaar en promotor van het Sociaal Pact (1944) de ultieme brug had geslagen naar de Belgische welvaartsstaat. Die aureool werd hem geleidelijk aan ontnomen. Wetenschappelijk onderzoek wees reeds vroeger uit dat de eer van de uitbouw van de Belgische sociale zekerheid Van Acker niet alleen toekomt¹⁰. De demythologisering van de figuur Van Acker en zijn beleid vormt in de uiteenlopende bijdragen een belangrijk ankerpunt. Het valt niet te ontkennen dat hij als premier en minister een onuitwisbare stempel op de Belgische politiek heeft gedrukt: “Hij was de staatsman die in de meest gedestabiliseerde sociaal-economische en maatschappelijk-politieke omstandigheden het vooroorlogse politieke regime met vaste hand restaureerde en dit in een politieke constellatie die zowel aan de linkerkant als aan de rechterkant door een sterk explosief potentieel werd gekenmerkt” (Els Witte, p. 58). Tegelijk wordt bewezen dat zijn rol echter niet mag worden overschat. Met de gewijzigde maatschappelijke situatie in de eenentwintigste eeuw en het steeds meer ter discussie stellen van de welvaartsstaat, plaatsen verscheidene auteurs de verwezenlijkingen van Van Acker in hun –noodzakelijke – context.

In zijn bijdrage, veeleer een persoonlijk portret, blikt Fred Erdman, toenmalig SP-voorzitter, terug op de afkomst en het opgroeien van Achiel Van Acker, of hoe diens maatschappelijke strijdlust vorm

---

10 Zie o.m. D. LUYTEN & G. VAN THEMISCHE (red.), *Het Sociaal Pact van 1944. Oorsprong, betekenis en gevolgen*, Brussel, VUBPress, 1995, 368 p.

kreeg vanuit het Brugse arbeidersmilieu. Ook Erdman bestempelt zijn partijgenoot als een belangrijk monument voor de sociale zekerheid en kent hem een voor-aanstaande plaats toe in de annalen van het Belgische socialisme. Terwijl deze eerste bijdrage de symboolwaarde van Achiel Van Acker nog cultiveert, laten Dirk Luyten en Rik Hemmerijckx ons een ander beeld zien. Zij plaatsen vraagtekens bij het politiek leiderschap en de vrij autoritaire machtsuitoefening van de socialistische voorman. Bovendien was de verplichte sociale zekerheid slechts één pijler van de verzorgingsstaat en kon Van Acker een aantal zaken, op economisch vlak, niet doordrukken. De auteurs schetsen een evolutie van de opgang van de politicus vanaf de jaren 1930 tot de totstandkoming van het Sociaal Pact na de bevrijding en wijzen op de problemen en tegenstand waarmee Van Acker af te rekenen kreeg. Ze tonen op een verhelderende manier aan dat het vooroorlogs openlijk overleg, o.m. na de gewijzigde institutionele ontwikkelingen, duidelijk had afgedaan. Bovendien stond Van Acker niet alleen op het toneel: in de schaduw van de man uit Brugge verscheen steeds weer de Waal Henri Fuss, maar ook de christen-democraten speelden een niet te verloochenen rol. Het traditioneel reformistisch pragmatisme van socialisten à la Van Acker, waarin doctrinaire kwesties en structurele, lange termijnopties naar de achtergrond werden geschoven, kende grenzen. Stellen dat Van Acker dé architect van dé Belgische welvaartsstaat is, zou dan ook overdreven zijn. De discussie of de totstandkoming van de sociale zekerheid in 1945 nu een mijlpaal was, dan wel een *modus vivendi* opent daarentegen eens te meer boeiende perspectieven. De bijdrage van Els Witte sluit

daarbij aan. In haar studie van de ‘paarse’ regeringen, waarvan ooit werd gedacht dat dit een unicum in de Belgische politiek zou worden (recente ontwikkelingen hebben aangetoond dat dit niet zo was), benadrukt Witte de sterke persoonlijkheid van Achiel Van Acker. In een kritische inhoudsanalyse vergelijkt ze de hoofdlijnen van het beleid van de twee uitzonderingsregeringen (1945-1946 en 1954-1958), waarin rood en blauw o.l.v. premier Van Acker samen regeerden en de katholieken oppositie voerden. Hoe ‘paars’ toen reageerde op de hete hangijzers van die tijd, zoals de schoolstrijd en de koningskwestie (Van Ackers problematische, maar toch discrete opstelling t.o.v. de kroon) toont Witte overtuigend aan.

De overige bijdragen stappen af van de concrete verwezenlijkingen van Van Acker. Zij schetsen een breder sociaal-economisch en actueel politiek-institutioneel kader waarin het ontstaan en de betekenis van de sociale zekerheid tot op de dag van vandaag wordt geduid. Herman Deleek, gewezen CVP-senator en zelf participant bij de uitbouw van dit stelsel in België, belicht in een veeleer macro-economische studie, voorzien van het nodige cijfermateriaal, de kracht en de zwakheden van onze sociale zekerheid. Ook hij, net zoals Luyten en Hemmerijckx, relateert de ‘grote sprong voorwaarts’ die het Sociaal Pact in 1944 zou geweest zijn. Hoewel de principes en grondslagen van de naoorlogse sociale zekerheid toen werden vastgelegd, bleken niet alle problemen en tekortkomingen in één pennentrek opgelost. Deleek argumenteert dat de laatste vijftig jaar het gewicht van de sociale zekerheid enorm toegenomen is (tot bijna een kwart van het BBP),

maar dat de structurele ongelijkheid vandaag de dag nog steeds realiteit is. De inkomensherverdeling van rijk naar arm verloopt immers veel minder efficiënt dan gewenst, een stelling die Deleek ook reeds in zijn vroegere studies verwoordde. De grensoverschrijdende blik van de auteur duidt de wezenlijke verschillen tussen het continentale systeem van de sociale zekerheid en het anglicaanse stelsel, gebaseerd op de principes van gelijke nationale uitkeringen, uitgetekend door Beveridge. Politologen Kris Deschouwer en Theo Maarten Jans analyseren in hun bijdrage de gevolgen van de recente ontwikkelingen in de staatshervorming voor de Belgische politieke stabiliteit. Hoewel dit artikel, op het eerste gezicht, van deze verzamelbundel de minst vanzelfsprekende band met Achiel Van Acker en zijn tijd veronderstelt, opent het boeiende interdisciplinaire perspectieven. Aansluitend op het onderzoek van hun vakgenoot Luc Huyse, die de periode tot 1965 bestudeerde, en vergelijkbare buitenlandse analyses hanteren Deschouwer en Jans specifieke vakmodellen en theorieën om België te benaderen als een pacificatiedemocratie, waarin o.a. consensus, autonomie aan de subgroepen en samenwerking tussen de – territoriaal gevarieerde – zuilen (merk ook binnen dit onderzoeksveld het belang van de verzuilingsdimensie op !) de middelen bij uitstek zijn om in erg verdeelde landen politieke stabiliteit te garanderen. Achiel Van Acker had in zijn tijd gewaarschuwd dat het verder uiteenvallen van België aanleiding kon geven tot instabiliteit in het Belgische politieke landschap. Deschouwer en Jans willen aantonen dat de recente federalisering een pacificatiedemocratische ‘oplossing’ biedt voor de communautaire splijtzwam. Met

Luc Van den Bossche, toenmalig vice-premier en minister van Binnenlandse Zaken, krijgen we ten slotte de getuigenis van een beleidsverantwoordelijke. Hij maakt een round-up van de actuele problemen in de Belgische verzorgingsstaat, zoals een lage participatiegraad in de tewerkstelling met de gekende gevolgen voor de sociale uitkeringen, en waagt zich aan mogelijke oplossingen. Hij rondt af met een voorzichtige blik op de eenentwintigste eeuw. Dat de band tussen welvaart en welzijn niet zo vanzelfsprekend is als op het eerste gezicht lijkt, wordt eens te meer duidelijk.

Eén van de verdiensten van dit boek schuilt in het brede tijdsperspectief, dat de periode waarin Achiel Van Acker leefde ver overstijgt. De link met de actuele Belgische politieke constellatie én zelfs een blik op de toekomst zijn nooit ver weg. Precies daarom is het jammer dat niet of nauwelijks wordt verwezen naar de recente ontwikkelingen van een ‘sociaal Europa’. Het was interessant geweest om de verregaande monetaire, commerciële en economische eenmaking af te zetten tegen de trage vorderingen in het grensoverschrijdend sociaal beleid. Hoewel dit debat wel op de agenda stond van het colloquium in 1998, zijn er geen sporen van terug te vinden in deze verzamelbundel. De inleiding had een uitstekende plaats kunnen zijn om de taken en de toekomst van een ‘sociaal Europa’ treffend te kaderen.

De Van Ackerstichting heeft met dit boek in alle opzichten een lovenswaardig initiatief genomen. De organisatoren van het colloquium zijn geslaagd in hun opzet, nl. het op gang trekken van het debat over de naoorlogse sociale, economische en politieke evolutie in België aan de hand

van een evocatie van een sleutelfiguur als Achiel Van Acker. Dat het wisselend perspectief het uiteindelijke beeld nuanceert en kritisch benadert, kan alleen maar verrijkend worden genoemd.

Jasmien Van Daele